

Omvårdnad av neurologiskt sjuka i vardagen

Teamet är grundläggande i palliativ vård, men för en gångs skull har tidskriften valt att närma sig temat från en renodlad omvårdnadsvinkel. Vi bjöd in till ett samtal om att möta patienter eller boende med neurologiska symtom, men det kom också att beröra själva arbetsvillkoren och hur olika de kan se ut.

I DET DIGITALA SAMTALET deltar fyra undersköterskor inom kommunal hemtjänst och en sjuksköterska på ett stiftelse-drivet demensboende. Redaktionen Fredrik Wallin håller i trådarna. Alla deltagarna har genom jobbet mött personer med stroke, MS, parkinson och demens. Sjuksköterskan Karin Carlsson har också personlig erfarenhet av ALS efter att ha tagit del i vården av en nära vän som avled i sjukdomen.

Det som utmärker dessa patienter är att de ofta är yngre än genomsnittet i äldreboende och hemtjänst, att de har lägre rörlighet och att hemtjänsten kompletterar hem-sjukvården. Personer som inte har personlig assistent bli lätt låsta till hemmet. Enligt undersköterskan Ulrika Löfstrand är det svårt för de boende att få ledsagning. Hennes

kollega Mikaela Ståhlberg som är vårdbiträde håller med:

– Vi i hemtjänsten kan inte hjälpa dem. Ledsagning ligger inte på oss. Det är nog värst för dem som är yngre som inte kan komma ut och träffa kompisar och gå och fika, säger hon.

Alla fyra som jobbar i hemtjänsten är ense om att assistenter är jätteviktiga för personer med neurologisk sjukdom och liknande tillstånd, men att det blivit näst intill omöjligt för dem att få tillgång till det.

– Med assistent kan de leva ett helt annat liv, nästan ett vanligt liv, och vara spontana under dagen, säger Ulrika.

De som trots allt har assistent får hjälp av hemtjänsten med morgonbestyr, toalettbesök och läggning samt vändningar på natten.

Ofta har de sjuka många hjälpmedel hemma: rullstol, permobil, förhöjningar, turner/vridplatta med mera.

Medverkande:

Carina Bergqvist
undersköterska, hemtjänsten Borlänge kommun

Karin Carlsson
specialistsjuksköterska, enhetschef för Ebba-gården vid Samariterhemmet Uppsala, har tidigare arbetat med palliativ vård på kommunala Omtanken

Ulrika Löfstrand
undersköterska, hemtjänsten Borlänge kommun

Mikaela Ståhlberg
vårdbiträde, hemtjänsten Borlänge kommun

Anneli Thyni
vårdbiträde, hemtjänsten Borlänge kommun

Samtalsledare:
Fredrik Wallin
specialistsjuksköterska, RCC Norr, Östersund

” Trots att personalen varken har utbildningen eller tiden försöker de att finnas där som medmänniskor.

Den fysiskt tyngsta delen av hemtjänstens jobb är att förflytta de boende: i sängen, ur sängen, över i rullstolen, in i badrummet, ner och upp från toaletten, in och ut ur duschen och så vidare. Oftast är undersköterskan eller vårdbiträdet ensam på plats.

– Det kan vara riktigt bökitigt, man kan nästan fastna inne på toaletten. Och innan hemmet har blivit anpassat kliver vi i dubbelsängar, säger Ulrika.

Men det allra tyngsta med jobbet tycker hemtjänstpersonalen är att möta hopplöshet och psykisk ohälsa hos de människor de tar hand om. Trots att personalen varken har utbildningen eller tiden försöker de att finnas där som medmänniskor.

– Man får bejaka och säga att man förstår att det är jobbigt. De får älta av sig, men sedan försöker man leda över på något de vill göra eller tycker om att prata om, sådant man lärt sig efter hand. Men tiden räcker inte till, ofta får vi avsluta mitt i ett samtal. Man försöker lämna över till kollega, men det går inte alltid så det händer ju att man måste gå ifrån någon som är ledsen, säger Ulrika.

Anneli Thyni, som har jobbat i hemtjänsten i 34 år, säger att hon och kollegerna är vana vid att ta svåra samtal, men att de känner sig otillräckliga.

– Det blir att man ställer om sig och blir som en psykolog. Man försöker bjuda på sig själv och känna med den

personen. Man har ett samtal hela tiden med den man hjälper, säger Anneli.

HEMTJÄNSTPERSONALEN ÄR ENIG

om att många av deras brukare borde få professionell hjälp att hantera sitt psykiska mående. Det händer att de föreslår det, men får blankt nej från brukaren, berättar Mikaela.

– Om de har legat på sjukhus har de ofta blivit erbjudna psykologhjälp där, men när de väl kommer hem så försvinner allt sådant, säger hon

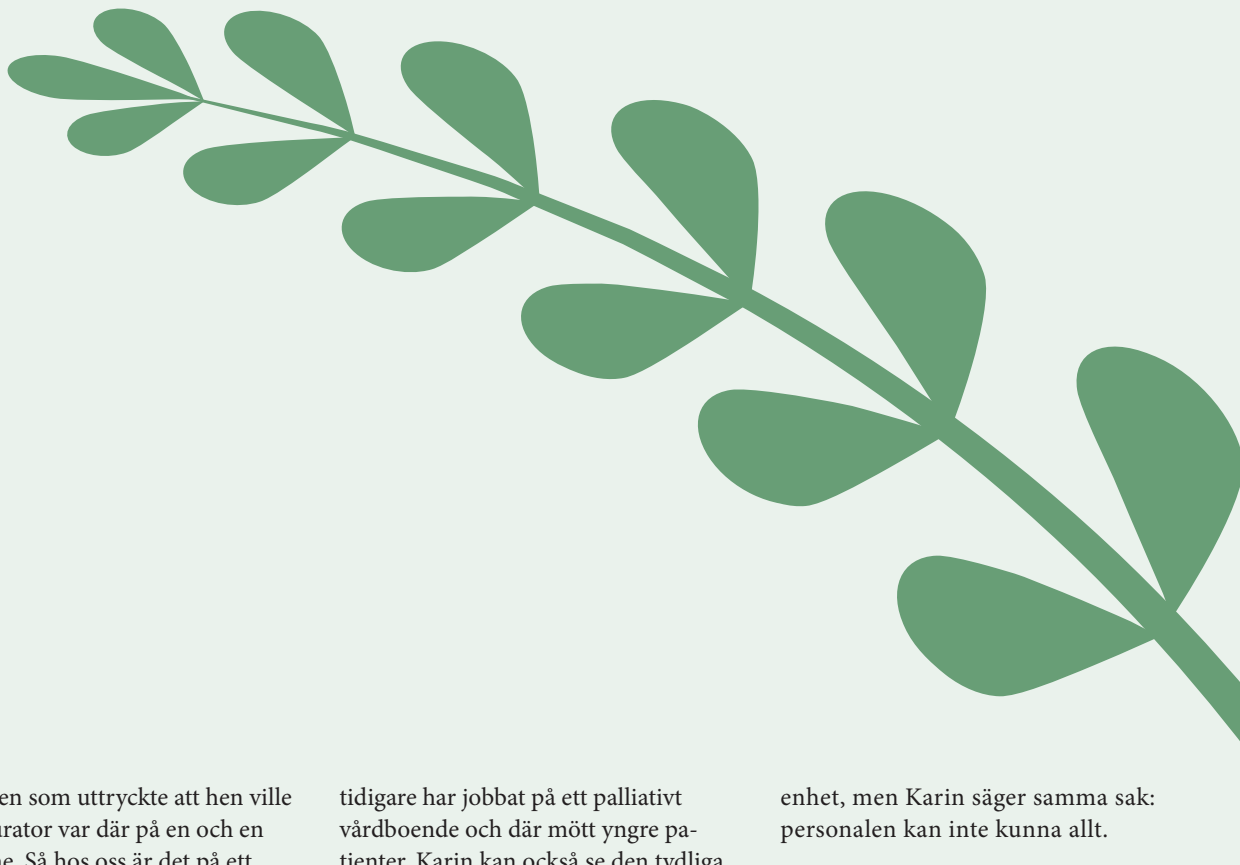
Det gäller det fysiska också, enligt Mikaela. Kanske har personerna fått rehab med gångträning på sjukhuset, men väl hemma kommer en fysioterapeut eller arbetsterapeut bara en till två gånger i veckan.

– Däremellan händer inget alls och då blir det svårare och svårare att komma tillbaka. Vi vill ju att de ska bli bättre fysiskt och psykiskt, men vi kan inte hjälpa dem. Vi har inte de resurserna, och det är frustrerande, säger Mikaela.

PÅ SAMARITERHEMMETS

Ebbagården, det Silviacertifierade demensboende där sjuksköterskan Karin Carlsson arbetar, finns större möjligheter att ta hand om de boendes psykiska välmående. Där finns hela tiden sjuksköterskor på plats och även en diakon. Samariterhemmet driver också en hemtjänst med 30 vårdtagare.

– Nyligen hade vi en patient i

hemtjänsten som uttryckte att hen ville dö. Vår kurator var där på en och en halv timme. Så hos oss är det på ett helt annat sätt än i den kommunala hemtjänsten, säger Karin.

Hon och gänget från Borlänge pratar om vilka symtom på neurologiska sjukdomar som är tuffast att hantera. Karin lyfter fram ALS, där patienterna tappar sina fysiska funktioner en efter en medan det kognitiva är intakt.

– Det är svårt att hantera psykologiskt. Där är demensvården lättare, säger hon.

UNDERSKÖTERSKAN Ulrika tycker att det kan vara knepigt att hantera personers bristande insikt om de egna förmågorna.

– De har kanske legat på sjukhus för stroke, och när de kommer hem tror de att de kan allt. Jag tycker att de ofta kommer hem för tidigt. De borde ha fått mer rehab. I stället får de en gästol, men ramlar om och om igen. De vet inte vad de ska ta sig till och det blir det här psykiska: att de känner sig värdelösa, säger hon.

CARINA BERGQVIST, undersköterska i Borlänge, tycker att det är extra känslomässigt jobbigt att möta de yngre brukarna, de som är födda på 60- eller 70-talet.

– De kan ha barn. Det är tufft på ett annat sätt.

Hon får medhåll av Karin, som

tidigare har jobbat på ett palliativt vårdboende och där mött yngre patienter. Karin kan också se den tydliga skillnaden mot demensboendet där hon är nu.

– Här är döden väntad, de anhöriga är med på tåget, våra boende som är i livets slutskede har färre symtom. Jag tror att det är mycket mer ångestladdat för de yngre som drabbas mitt i livet. Det är enklare att hantera en människa som är klar med livet än en som borde ha sitt liv kvar, säger Karin.

TILLGÅNGEN TILL PSYKOSOCIALT stöd och reflektion för egen del varierar mellan demensboendet och hemtjänsten. På Ebbagården kan personalen också få prata med diakonen, och avdelningarna får extra stöd om något särskilt har hänt. Inom hemtjänsten sker reflektion vid personalmöten och genom att de anställda pratar av sig med varandra.

FREDRIK WALLIN LEDER in samtalet på fortbildning. Alla deltagarna betonar att det behövs, både inom palliativ vård och neurologiska sjukdomar. Men vårdbiträdet Mikaela påpekar att de i hemtjänsten möter så många olika personer med olika besvär att de aldrig kan kunna allt. Den renodlade palliativa vården sköts dessutom av hemsjukvården eller specialiserade palliativa team. Samariterhemmet i Uppsala har en egen utbildnings-

enhet, men Karin säger samma sak: personalen kan inte kunna allt.

SAMTALET NÄRMAR SIG slutet. Fredrik frågar om Anneli, som med sina 34 år har jobbat längst, märker skillnad mellan hemtjänsten nu och då hon började.

– Ja, förr hade man mer tid, och kunde ge ett helt annat bemötande. Och det är mer sjukvård nu. Då kunde man ta en gumma under armen och gå till affären. Man var mer som en familjemedlem. Nu är det en lista med exakt vad man ska göra. Ibland får man passa på och prata med den man är hemma hos medan man diskar, och måste stå med ryggen till.

Karin säger att hon är chockad av den brist på stöd som hemtjänsten i Sverige har i dag.

– På boende har vi alltid varandra. Och man har inte en lista med exakt vad man ska göra varje dag.

Hemtjänstgänget trivs trots allt med sitt arbete. Anneli tänker på jobbet som en skola, där hon lärt sig jättemycket under åren och inte minst fått träffa många fina människor. Fredrik undrar om undersköterskornas och vårdbiträdenas kompetens tas tillvara. Ulrika svarar att det är så och så med det.

– Det är synd att det inte alltid uppskattas, men vi vet själva hur duktiga vi är. ■

Linda Swartz